

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROYITIDA TIJORAT BANKLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI

To'reniyazova Arzigu'l Maksetbaevna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi 70411302-Biznesni boshqarish (MBA Finance & FinTech) -Sirtqi magistratura 2-kurs

Annotatsiya.

Bank sohasi iqtisodiyotning yangi texnologiyalar keng qo'llanadigan sohasi hisoblanadi. Ular texnik va inson kichik tizimlari bilan amalga oshiriladi. So'nggi o'n yilliklar yangi kompyuter texnologiyalari, kredit kartalari va pul-moliya bozorida muhim innovasiyalarni joriy etish davri bo'ldi. Ushbu maqolada bank sohasini raqamli rivojlantirishdagi muammo va qiyinchiliklar ularning yechimlari bo'yicha takliflar ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Bank innovasiyalari, bank xizmati, investisiyalar, sug'urta biznesi, moliyaviy lizing, trust operatsiyalari, NLU hisob varaqlari, raqamli bank,

Kirish. Bank innovasiyalari – tamomila yangi bank mahsulot va xizmatlarining yig'indisi sifatida mijozlarga foyda olishda yordam beradigan yangiliklar kiritishni joriy qilish orqali resurslar salohiyatini shakllantirish va joylashtirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish jarayonida qo'shimcha daromad olishga qaratilgan yangi texnologiyalar sohasida bank faoliyatining maqsadi va natijasi haqida sintetik tushunchadir.

Yangi bank xizmati – mijozga foyda olishda yordam ko'rsatish yoki ko'maklashish bo'yicha faoliyat, qo'shimcha komission daromad keltirish qobiliyati (tugallanmagan xarakterga ega); Yangi bank mahsuloti - bozorda marketing tadqiqotlari asosida yaratiladigan, bank xizmatlari ko'rsatishning aralash yoki noan'anaviy shakli.

Moliya-kredit vositasi ham yangi bank mahsuloti bo'lishi mumkin. 1958 yil ilk ommaviy bank kartochkasi Bank Americard (hozirda Visa) chiqarilgan bo'lib, uzaytirilgan kredit taqdim etish imkonini bergan. Banklarning mijozlar bilan munosabatlari sheriklik tamoyillariga asoslanadi. Bu, xususan, shuni anglatadiki, banklar nafaqat mijozlarning kapitalini saqlash haqida qayg'uradi, balki moliyaviy-xo'jalik faoliyatini kengaytirishga, xarajatlarni pasaytirishga, ishbilarmonlik faoliyatini rivojlantirishga va uning daromadlilikini oshirishga xizmat qiladigan yangi xizmatlarni taklif qilgan holda ularning kapitalini oshirish haqida g'amxo'rlik qiladi. Bank xizmatlarining yangi turlari paydo bo'lishining yana bir sababi - pul-kredit va moliyaviy bozorlarni tartibga solish sharoitida bank-moliya institutlari o'rtasidagi raqobatdir. Bank menejerlarining maqsadi bank faoliyatini diversifikatsiya qilish va bankni moliyaviy korxona yoki dividend bankiga

aylantirishdir. Bank innovasiyalari ixtisoslashgan va aralash bo'lishi mumkin. Zamonaviy bank innovasiyalari xilma-xil vositalar va turlar - qimmatli qog'ozlar, pul majburiyatlari, bank kartalari, depozit va omonat sertifikatlari, valyuta qimmatlari bilan ifodalanadi. Iqtisodiy mazmuni bo'yicha bank sohasidagi yangiliklar kiritishni ikki xil turga ajratish mumkin: texnologik va mahsulotga oid. Texnologik innovasiyalar qatoriga quyidagilar kiradi: pul mablag'lari elektron o'tkazmalari, bank kartalari, mahsulotga oid innovasiyalarga – yangi operatsiyalar va xizmatlar bilan ham, an'anaviy bank operatsiyalari bilan ham bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan yangi bank mahsulotlari kiradi. Bank innovasiyalarining kelib chiqishi shundan dalolat beradiki, texnologik innovasiyalar banklarga raqobatli ustunliklarni ta'minlaydi va zamonaviy to'lov tizimlarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Moliyaviy innovasiyalar rolini baholash qiyinroq. Agar mamlakatda yangi moliyaviy vositalarni yaratish va ulardan foydalanish jarayonini tartibga solish tizimi mavjud bo'lmasa, ularning iqtisodiy mazmuni va qo'llash maqsadlari buzib ko'satiladi, ya'ni ular an'anaviy mahsulotlarga nisbatan mavjud bo'lgan qoidalar uchun aylanma vosita bo'lib qoladilar. Shunday qilib, bank innovasiyalarini rivojlantirish strategiyasini belgilashda iqtisodiy va huquqiy nuqtai nazardan bank operatsiyalari va bitimlari, bank xizmatlari va mahsulotlari kabi tushunchalarni nimalar birlashtirishi va ajratib turishini hisobga olish kerak.

Xalqaro va mahalliy amaliyotga muvofiq, bank mahsulotlari va xizmatlari standart operatsiyalar va bitimlarni, bank innovasiyalarini va bank kredit tashkilotlari uchun ixtisoslashtirilgan xizmatlarni o'z ichiga oladi. Jahon amaliyotida odatda quyidagi bank innovasiyalari turlaridan foydalaniladi:

- yangi segmentlardagi bank mahsulotlari: ko'chmas mulkka
- investisiyalar, sug'urta biznesi, moliyaviy lizing, trust operatsiyalari va h.k.;
- tijorat qimmatli qog'ozlari, moliyaviy fyucherslar, moliyaviy opsionlar, kotirovka qilinmaydian qimmatli qog'ozlar bozori kabi pul-moliya bozorining yangi sohalaridagi innovasiyalar;

- naqd pulni boshqarish va yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish;
- operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda aktivlar va majburiyatlarni, masalan, depozit sertifikatlari, NLU hisob varaqlari, pul bozoridagi depozit hisob varaqlari va h.k.ni yanada samarali boshqarish bo'yicha moliyaviy vositachilik xizmatlari;

- ssuda kapitallari bozorining an'anaviy segmentlarida yangi mahsulotlar, masalan, o'zgaruvchan foiz stavkalari vositalar, snoplar, chuqur diskontli obligatsiyalar, seriyali obligatsiyalar va boshqalar, shuningdek kapital va qarz pul mablag'lari tavsifiga ega bo'lgan pul bozori vositalari (ssudalar va ishtirok etish obligatsiyalari, investisiyalar sertifikatlari va boshqalar).

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ushbu maqolani yozishda raqamli iqtisodiyot yo'nalishida yaratilgan o'quv qo'llanmalar, maqolalar va internet

saytlaridan keng foydalanildi. Bunda asosan malumotlar tahlil usulida o'rganib chiqilgan holda ularning nazariy taraflari keng yoritildi. Tahlil na'tijalari shuni ko'rsatadiki bank tizimida raqamli iqtisodiyotning o'рни beqiyosdir. Raqamli bankingning dastlabki shakllari 1960-yillarda bankomatlar va kartalar paydo bo'lganiga to'g'ri keladi. Internet 1980-yillarda keng polosali ulanish bilan paydo bo'lganligi sababli, raqamli tarmoqlar dastlabki onlayn kataloglar va inventar dasturiy ta'minot tizimlariga bo'lgan ehtiyojlarni ishlab chiqish uchun chakana sotuvchilarni yetkazib beruvchilar va iste'molchilar bilan bog'lay boshladi.

1990-yillarga kelib, Internet keng tarqaldi va onlayn-banking odatiy holga aylana boshladi. 2000-yillarning boshlarida keng polosali va elektron tijorat tizimlarining takomillashtirilishi bugungi zamonaviy raqamli bank dunyosiga o'xshash narsaga olib keldi. Keyingi o'n yillikda smartfonlarning ko'payishi bankomatlardan tashqarida ham tranzaksiyalar uchun eshiklarni ochdi. Iste'molchilarning 60% dan ortig'i hozirda raqamli banking uchun o'z smartfonlarini afzal ko'rgan usul sifatida ishlatishadi.

Qulaylik va foydalanuvchi tajribasi uchun optimallashtirilgan, oxirigacha izchillik va xizmatlarga talab mavjud. Bozor o'zaro platformali old tomonlarni taqdim etadi, bu esa mobil qurilmalar yoki uyda ish stoli yoki Smart TV kabi mavjud texnologiyalar asosida sotib olish qarorlarini qabul qilish imkonini beradi. Banklar iste'molchilar talablarini qondirish uchun ular tezkorlik, kengayish va samaradorlikni ta'minlaydigan raqamli texnologiyalarni takomillashtirishga e'tibor qaratishlari kerak.

O'zbekiston qonunchiligiga ilk marta raqamli bank tushunchasi 2018-yildan boshlab kiritilgan bo'lib, "Banklarni ro'yxatga olish va ular faoliyatini litsenziyalash tartibi to'g'risida" Nizomning birinchi bandida raqamli bankka quyidagicha ta'rif berilgan: "Raqamli bank — innovatsion bank texnologiyalaridan foydalangan holda (kassa xizmatini ko'rsatmasdan) bank xizmatlarini masofaviy ko'rsatuvchi bank yoki uning tarkibiy bo'linmasi. Raqamli banklar tomonidan bank xizmatlarini masofaviy ko'rsatish bankning ichki tartib qoidalariga asosan qonun hujjatlari talablarini inobatga olgan holda amalga oshiriladi".

O'zbekistonda ilk bor "ANOR BANK" AJ va "TBC bank"lar 2020-yil sentyabr oyidan raqamli bank sifatida birinchi onlayn xizmatlarini ishga tushirgan hamda hozirgi kunda bir qator zamonaviy bank xizmatlarini ko'rsatib kelmoqda.

Tahlil va na'tijalar. Bank sektorida davlatning ustun mavqeyi, banklarning turli davlat dasturlari va korxonalarini moliyalashtirish uchun vositachi sifatida faol jalb qilinishi quyidagi tizimli xatarlar va muammolarga olib keldi:

Jahon banking "Biznes yuritish" reytingidagi past ko'rsatkichlar — reytingning "Kredit olish" yo'nalishida O'zbekiston 67-o'rinni egallab turibdi;

-yirik tijorat banklarining tarmoqdagi zamonaviy talablarga muvofiq transformatsiya jarayonlarida ortda qolishi, korporativ boshqaruv standartlari,

axborot texnologiyalari mahsulotlari, aktivlar va passivlarni boshqarish, mijozlar bilan aloqa qilish bo'yicha zamonaviy usullarni amaliyotga joriy qilishda kechikishi;

-davlat ishtirokidagi banklarning ustuvor dasturlar, sektorlar va davlat ulushiga ega korxonalarga bozor stavkalaridan past stavkalarda kreditlar beruvchi an'anaviy "rivojlantirish banklari" vazifasini qisman bajarishi. Chet el valyutasida uzoq muddatli imtiyozli moliyalashtirishning mavjudligi daromad egri chizig'ining pasayishiga olib kelib, bu, o'z navbatida, davlat ishtirokidagi korxonalar uchun uzoq muddatli kreditlarning qisqa muddatli kreditlardan ko'ra arzonroq bo'lishiga sabab bo'ladi va ularning milliy valyutada emas, balki chet el valyutasida qarz olishini rag'batlantiradi;

-aktivlar va passivlar dollarlashuvining yuqori darajasi mavjudligi, kreditlar va depozitlarning yirik kompaniyalar va iqtisodiyotning alohida sektorlarida jamlanishi banklarni valyuta va kredit xatarlariga, shuningdek, likvidlik xavfiga duchor qiladi. 2020-yil boshida xorijiy valyutada nominallashtirilgan kreditlar jami kreditlar hajmining 48 foizini, chet el valyutasidagi depozitlar va fondlar esa jami depozitlar hajmining 44 foizini tashkil etadi. Davlat ishtirokidagi banklar tomonidan berilgan kreditlar umumiy hajmining 36 foizi 10 ta eng yirik qarz oluvchilar hissasiga to'g'ri keladi;

-banklar biznes-modellarining korporativ mijozlarga xizmat ko'rsatishga yo'naltirilganligi, nobank moliya tashkilotlari, innovatsiyalar va axborot tizimlarining sust rivojlanganligi sababli moliyaviy ommaboplikning past darajadali. Natijada, boshqa mamlakatlarda jismoniy shaxslar va korporativ mijozlarga ajratilgan kreditlar bir me'yorda taqsimlangan bir vaqtda, mamlakatimizda jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar jami kredit portfeli hajmining 19 foizini, korporativ mijozlarga ajratilgan kreditlar esa 81 foizni tashkil etmoqda;

-nobank kredit tashkilotlari, shu jumladan mikromoliyalashtirish institutlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi. Buning oqibatida faoliyatini endi boshlayotgan tadbirkorlar qatlamini qamrab oladigan, ularning bosqichma-bosqich bank kreditlarini jalb qila oladigan to'laqonli biznes darajasigacha "o'sishiga" imkon yaratuvchi samarali mexanizmlar yaratilmagan.

Mazkur muammolar yechim topishi uchun bank faoliyatida raqamli texnika va texnologiyalarni joriy etish lozim. Bank innovatsiyalarini tarqatish jarayoni bir qator omillar, jumladan tartibga solish tizimiga ta'siri ostida bo'ladi. Ayrim davlatlarning bank sohasini davlat tomonidan tartibga solish bo'yicha tafovutlar oqibatida ayrim faoliyat turlarining qonunchilik bilan taqiqlanishi, faoliyatning muayyan turlariga qonunchilikni cheklovlar; kapital yetariligi bo'yicha talablar, ba'zi mamlakatlarda cheklov to'g'risidagi qonunchilik shakllanish bosqichida ekanligi kiradi. Bank innovatsiyalarini rivojlantirish bo'yicha milliy tajriba global

amaliyotga va O'zbekiston Respublikasining bank to'g'risidagi qonunchi-ligiga asoslanadi. Bu shuni anglatadiki, mahalliy kredit tashkilotlari bank operatsiyalarini to'ldiruvchi bank qonunchiligida nazarda tutilgan bitimlarni bajarishdan qo'shimcha daromad olishlari mumkin.

Mamlakat amaliyotida odatda quyidagi bank innovatsiyalari turlari ajratib ko'rsatiladi:

- bank ishini tartibga solish jahon tendensiyalariga mos keladigan innovasion faoliyat (lizing va investisiya faoliyati taqiqlanmaganligi va, aksincha, sug'urta biznesiga taqiqlovchi cheklovlar mavjudligi);

- pul shaklida majburiyatlar ijrosini nazarda tutadigan uchinchi shaxslarga kafolat berish;

- yuridik va jismoniy shaxslar bilan shartnoma bo'yicha pul mablag'lari va boshqa mulkni ishonch asosida bo- uchinchi shaxslardan majburiyatlarni pul shaklida bajarishni talab qilish huquqini olish;

- valyuta boyliklari bilan operatsiyalar o'tkazish;

- bank kartalari bilan operatsiyalarni amaliyotga joriy qilish;

- jismoniy va yuridik shaxslarga hujjatlar va qimmatbaho narsalarni saqlash uchun maxsus seyflar yoki binolarni ijaraga berish;

- maslahat va axborot xizmatlari ko'rsatish;

- «boshqa bitimlar» hisobiga, jumladan, hosilaviy moliyaviy vositalar bilan moliya-pul bozorida operatsiyalarni rivojlantirish. shqarishni (trast operatsiyalari) amalga oshirish.

Raqamli iqtisodiyot bank faoliyatiga tasiri orqali yuqoridagi kabi muammolarni hal qilish osonlashadi. Bank tizimi xalqaro standartlarga javob bera oladigan, xalqimiz og'irini yengil qilib, buyrokratik tizimdan yangicha tizimga o'tishiga erishiladi.

Raqamli iqtisodiyot bank faoliyatida quyidagi natijalarga erishishga yordam beradi:

- moliya bozorida teng raqobat sharoitlarini yaratish, faqatgina bozor talablari asosida kreditlash, banklarning davlat resurslariga bo'lgan qaramligini kamaytirish, bank xizmatlarini modernizatsiya qilish, samarali infratuzilma yaratish va banklar faoliyatini avtomatlashtirish, shuningdek, banklarning asosiy faoliyat turi bilan bog'liq bo'lmagan funksiyalarini bosqichma-bosqich bekor qilish orqali bank tizimining samaradorligini oshirish;

- kredit portfeli sifati va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini yaxshilash, kreditlash hajmlari o'sishining mo'tadil darajasiga amal qilish, muvozanatlashgan makroiqtisodiy siyosat yuritish, korporativ boshqaruvni takomillashtirish va xalqaro miqyosda amaliy tajribaga ega bo'lgan menejerlarni jalb qilish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash uchun texnologik yechimlarni tatbiq etish orqali bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash;

-davlat ulushi mavjud bo'lgan tijorat banklarini kompleks transformatsiya qilish, bank ishining zamonaviy standartlarini, axborot texnologiyalarini va dasturiy mahsulotlarni joriy etish, banklardagi davlat aksiyalari paketini zarur tajriba va bilimga ega bo'lgan investorlarga tanlov savdolari asosida sotish, shuningdek, davlat ulushi mavjud bo'lgan tijorat banklari va korxonalarni bir vaqtning o'zida isloh qilish orqali bank sektorida davlatning ulushini kamaytirish;

-yetarli darajada xizmat ko'rsatilmayotgan va zaif qatlamlarda davlat ishtirokini ko'paytirish va manzilli chora-tadbirlarni amalga oshirish, aholi va kichik biznes uchun masofaviy xizmatlarni keng joriy qilish, kamxarj xizmat ko'rsatish nuqtalari tarmog'ini rivojlantirish, shuningdek, respublikaning yagona moliya tizimidagi o'zaro to'ldiruvchi qism sifatida nobank kredit tashkilotlarining shakllanishi va rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish orqali moliyaviy xizmatlar ommabopligini va sifatini oshirish.

Raqamli iqtisodiyot bank tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Bank tizimini raqamlashtirish ahamiyati juda yuqori ekanligining dalili sifatida quyidagi muammolarni ko'rsatib o'tishimiz ham o'rinlidir:

-Bank tizimida axborot ayirboshlashni raqamlashtirish ishlari sust tashkil etilib, Markaziy bank va uning hududiy bosh boshqarmalari hamda tijorat banklari va ularning filiallarida aksariyat hisobotlar qog'oz shaklida yuritilishi oqibatida hisobotlar unifikatsiya qilinmagan.

-To'lov tizimlari bilan bog'liq kiberxavfsizlik xatarlarini aniqlash, ularning oldini olish hamda kibertahdidlar va moliyaviy firibgarlikka qarshi ta'sirchan choralar ko'rib borilgan bo'lsa-da, turli firibgarlik yo'llari bilan fuqarolarning bank kartalaridagi mablag'larni o'zlashtirish holatlari hamon saqlanib qolmoqda.

-Shuningdek, bank va mas'ul tashkilotlar xodimlari tomonidan fuqarolarni xabardor qilmay (ularning roziligisiz) ularning nomiga soxta hujjatlar rasmiylashtirish yo'li bilan kreditlar olish, kredit mablag'larini o'zlashtirish holatlari kuzatilmoqda.

-“O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida”gi Qonunning 69-moddasiga zid ravishda 2022-yilning yanvar-sentabr oylarida banklar va boshqa kredit tashkilotlariga qo'llanilgan 36 ta sanksiya to'g'risidagi ma'lumotlar Markaziy bankning rasmiy veb-saytida to'liq e'lon qilinmagan va undagi ma'lumotlar muntazam ravishda yangilab borilmagan.

Bugungi kunda banklar faoliyati Markaziy bank tomonidan faoliyat samaradorligini taminlash maqsadida ko'plab rejali ishlar amalga oshilmoqda. Quyida banklar Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari to'g'risida 2023-yil 1-yanvar holatiga (banklar kesimida) ma'lumotlar keltirilgan. Bu malumotlardan ko'rinib turibdiki tijorat banklari malumotlari o'rtasida anchagina farq bor.

**Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari to'g'risida
2023-yil 1-yanvar holatiga (banklar kesimida) ma'lumot¹**

№	Bank nomi	Aktiv		Kredit		Kapital		Depozit	
		summa	ulushi , foizda	Summa	ulush i, foizda	Summa	ulush i, foizda	summa	ulushi, foizda
Jami		556 746	100%	390 049	100%	79 565	100%	216 738	100%
Davlat ulushi mavjud banklar		435 136	78%	324 681	83%	61 919	78%	135 534	63%
1	O‘zmilliybank	119 918	21,5%	89 410	22,9%	16 378	20,6%	38 157	17,6%
2	O‘zsanoatqurilishbank	64 264	11,5%	48 076	12,3%	7 828	9,8%	14 884	6,9%
3	Agrobank	53 068	9,5%	43 846	11,2%	9 505	11,9%	12 550	5,8%
4	Asaka bank	51 180	9,2%	36 742	9,4%	6 519	8,2%	14 431	6,7%
5	Ipoteka-bank	44 187	7,9%	32 658	8,4%	5 917	7,4%	16 432	7,6%
6	Xalq banki	31 672	5,7%	21 666	5,6%	5 319	6,7%	13 583	6,3%
7	Qishloq qurilish bank	24 822	4,5%	20 292	5,2%	2 944	3,7%	8 826	4,1%
8	Mikrokreditbank	16 782	3,0%	13 319	3,4%	3 644	4,6%	5 409	2,5%
9	Aloqa bank	16 084	2,9%	9 162	2,3%	1 795	2,3%	7 698	3,6%
10	Turon bank	12 879	2,3%	9 431	2,4%	1 879	2,4%	3 493	1,6%
11	Poytaxt bank	230	0,0%	74	0,02%	144	0,2%	72	0,0%
12	O‘zagroeksporrtbank	49	0,01%	6	0,00%	47	0,1%	0,7	0,0%

**Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari to'g'risida
2023-yil 1-yanvar holatiga (banklar kesimida) ma'lumot(1-jadval)**

Boshqa	121 611	22%	65 368	17%	17 646	22%	81 203	37%
---------------	----------------	------------	---------------	------------	---------------	------------	---------------	------------

¹ Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг статистика статистик маълумотлари

banklar									
13	Kapital bank	28 907	5,2%	15 408	4,0%	2 605	3,3%	24 225	11,2%
14	Hamkorbank	16 721	3,0%	11 423	2,9%	2 570	3,2%	6 902	3,2%
15	Ipak yo‘li bank	12 973	2,3%	8 065	2,1%	2 059	2,6%	6 588	3,0%
16	Orient Finance bank	11 283	2,0%	5 140	1,3%	1 703	2,1%	6 893	3,2%
17	KDB Bank O‘zbekiston	8 859	1,6%	2 032	0,5%	902	1,1%	7 565	3,5%
18	Trast bank	8 232	1,5%	3 496	0,9%	1 639	2,1%	6 293	2,9%
19	Invest Finance bank	7 389	1,3%	4 777	1,2%	931	1,2%	5 769	2,7%
20	Asia Alliance bank	6 112	1,1%	2 174	0,6%	571	0,7%	4 956	2,3%
21	Tenge bank	4 358	0,8%	2 474	0,6%	1 224	1,5%	1 553	0,7%
22	Davr bank	3 908	0,7%	3 092	0,8%	636	0,8%	1 823	0,8%
23	Anor bank	3 543	0,6%	2 146	0,6%	344	0,4%	2 995	1,4%
24	Ziraat Bank Uzbekistan	2 062	0,4%	1 098	0,3%	412	0,5%	1 294	0,6%
25	Tibisi bank	2 002	0,4%	1 507	0,4%	572	0,7%	1 380	0,6%
26	Universal bank	1 941	0,3%	870	0,2%	334	0,4%	1 417	0,7%
27	Garant bank	1 584	0,3%	1 132	0,3%	285	0,4%	784	0,4%
28	Ravnaq-bank	843	0,2%	341	0,1%	130	0,2%	665	0,3%
29	Eron Soderot bankining ShB	463	0,1%	21	0,0%	406	0,5%	30	0,0%
30	Madad invest bank	247	0,0%	173	0,0%	182	0,2%	63	0,0%

Xulosa va takliflar. Bozor iqtisodiyoti sharoitida bank faoliyatining barqarorligi, uning raqobatbardoshligi va istiqbollari ko‘p jihatdan o‘tgan davrda erishilgan natijalar va yo‘l qo‘yilgan kamchiliklarni aniqlashga bog‘liq. Istiqbolni belgilash tahlilga asoslanmog‘i lozim. Tahlil natijasida erishilgan yutuqlarning sabablari, faoliyatning samarali va samarasiz qirralari o‘rganiladi hamda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni hal qilish bo‘yicha aniq chora-tadbirlar ishlab chiqish imkoniyatlari yaratiladi. Tahlil jarayoni faoliyatning asosiy yo‘nalishlarini qamrab oladi va u bankning likvidligi, daromadligini o‘stirish va mijozlar ishonchini qozonishga asos bo‘ladi. Tijorat banklari bozor munosabatlari

sharoitida faoliyat yurituvchi barcha subyektlar kabi faoliyatidan olgan daromadlaridan qilgan sarf-xarajatlarini qoplab, ma'lum miqdorda foyda olishlari lozim. Foyda – tijorat banklari faoliyatlarining yakuniy natijalarini ifodalovchi asosiy ko'rsatkichdir. Tijorat banklari foydasi yoki faoliyatini zarar bilan yakunlagan bo'lsa zarari, ushbu hisobot davrida (oy, chorak, yil) barcha daromadlaridan xarajat hamda soliq va to'lovlarni chiqarib tashlangandan qolgan summa ekan.

Shu munosabat bilan, raqamli texnologiyalardan keng foydalanish doirasida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish ko'zda tutilmoqda:

1) ilg'or xalqaro tajriba va texnologiyalarni jalb qilish hisobiga bank xizmatlari ko'lamini kengaytirish va sifatini oshirish;

2) korporativ boshqaruvning ilg'or standartlari va tajribasini joriy etish orqali banklarda boshqaruvni takomillashtirish, bank boshqaruvi organlari hisobdorligi va faoliyatining shaffofligini hamda ular tomonidan ma'lumotlarni lozim darajada oshkor etilishini ta'minlash;

3) banklar faoliyatini tijoratlashtirishni oshirish, bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, shuningdek, pul-kredit siyosati instrumentlarining samaradorligini oshirish uchun subsidiyalangan kredit berishdan voz kechish;

4) tijorat banklarining jamg'armalarni investitsiyalarga safarbar qilish hamda ularni moliyaviy va iqtisodiy nuqtai nazardan eng samarali sohalarni moliyalashtirishga yo'naltirishni ta'minlovchi moliyaviy vositachi sifatidagi rolini oshirish;

5) strategik xorijiy investorlarni jalb qilish va moliya tizimining xalqaro moliya bozorlariga bosqichma-bosqich integratsiyalashuvini ta'minlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish maqsadida bank faoliyatini izchil liberallashtirish va uni eng yaxshi xalqaro amaliyot bilan uyg'unlashtirish;

6) nobank kredit tashkilotlarini, shu jumladan ushbu segmentda raqobatni rivojlantirish, prudensial tartibga solishning tegishli normalarini rivojlantirish orqali, shuningdek, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yengillashtirish hisobiga rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Murojaatnoma 2020-yil 25-yanvar
2. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING FARMONI 2020 — 2025-YILLARGA MO'LLALLANGAN O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING BANK TIZIMINI ISLOH QILISH STRATEGIYASI TO'G'RSIDA.

3. АБДУЛЛАЕВ О.М., ФАТТАХОВ.А.А., К.АХМЕДОВ “РАКАМЛИ ШТИСОДИЁТ” укув кулланма.Т-2020 675 bet
4. ‘RAQAMLI BANK XIZMATLARI VA UNING AFZALLIKLARI’ Mirzobek Komiljonovich Avezov maqola.
5. Khudoykulov, H. A., & Sherov, A. B. (2021). DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN CORPORATE GOVERNANCE OF JOINT STOCK COMPANY. Экономика и бизнес: теория и практика, (3-2), 217-219.
6. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MARKAZIY BANKINING 2022-YILDAGI FAOLIYATI TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTI HAQIDA.
7. www.lex.uz
8. www.stat.uz
9. <https://cbu.uz>
10. Axmatovich J. R. In vitro rearing of trichogramma (Hymenoptera: Trichogrammatidae) //European science review. – 2016. – №. 9-10. – С. 11-13.
11. Jumaev R. A. et al. The technology of rearing Braconidae in vitro in biolaboratory //European Science Review. – 2017. – №. 3-4. – С. 3-5.
12. Жумаев Р. А. Массовое размножение трихограммы на яйцах хлопковой совки в условиях биолaborатории и ее применение в агробиоценозах //Халқаро илмий-амалий конференция “Ўзбекистон мева-сабзавот маҳсулотларининг устунлиги” мақолалар тўплами. Тошкент. – 2016. – С. 193-196.
13. Жумаев Р. А. Значение представителей семейства BRACONIDAE в регулировании численности совок в агробиоценозах //ЎЗМУ Хабарлари. – 2017. – Т. 3. – №. 1.
14. Жумаев Р. А. РАЗМНОЖЕНИЯ ИН ВИТРО BACON HABETOR SAY И BRACON GREENI ASHMEAD //Актуальные проблемы современной науки. – 2017. – №. 3. – С. 215-218.
15. Axmatovich J. R. In Vitro Rearing of Parasitoids (Hymenoptera: Trichogrammatidae and Braconidae) //Texas Journal of Agriculture and Biological Sciences. – 2022. – Т. 4. – С. 33-37.
16. Suleymanov B. A., Jumaev R. A., Abduvosiqova L. A. Lepidoptera Found In Cabbage Agrobiocenosis The Dominant Types Of Representatives Of The Category Are Bioecology //The American Journal of Agriculture and Biomedical Engineering. – 2021. – Т. 3. – №. 06. – С. 125-134.

